

*О. І. Воробйова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Національна академія природоохоронного та курортного
будівництва, м. Сімферополь,
докторант, ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана"*

ОЦІНКА РІВНЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемам оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банків. Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу як окремого банку, так і сукупності банківських інститутів.

The article is devoted the problems of estimation of level of credit-investment potential of banks. The methodical going is offered near the estimations of level of credit-investment potential of both separate bank and aggregate of bank institutes.

Ключові слова: кредитно-інвестиційний потенціал, оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу.

Key words: credit-investment potential, estimation of level of credit-investment potential.

ВСТУП

Кредитно-інвестиційний потенціал як невід'ємна складова економічного потенціалу банку найбільше впливає на результативність банківської діяльності. На рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку впливають різні економічні складові, зокрема фінансовий потенціал, кадровий потенціал, технічний та інформаційний потенціал, розрахунково-платіжний потенціал, інноваційний потенціал, організаційно-управлінський потенціал. Вплив кожного із зазначених економічних складових необхідно своєчасно оцінити, щоб визначити реальні можливості того чи іншого банку здійснювати кредитно-інвестиційну діяльність. Оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу має велике значення не лише для окремого банку, а й всієї банківської системи. Це дає змогу своєчасно спрогнозувати фінансові можливості й перспективи банківської системи країни щодо впливу на соціально-економічний розвиток, пошуку реальних інвесторів, які спроможні фінансувати реформування реального сектора економіки, забезпечувати стабільне зростання добробуту населення.

Оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банків має деякі труднощі, що пов'язано з проблемами оцінки його окремих економічних

складових, які визначають зміст формування такого потенціалу.

Отже, розробка пропозицій щодо оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу має велике значення для стратегічного прогнозування розвитку як окремого банку, так і всієї банківської системи.

Проблеми оцінки ефективності банківської діяльності у взаємозв'язку з реальною економікою досліджували різні вчені. Зокрема, можна виділити таких: Амеліна І.Е. і Царькова В.А. [1], Роуз Питер С. [2], Костирко Л.А., Пащенко Т.В., Агеєв М.М. [3], Заруба О. [4], Кедров В.І., Митрохін В.В. [5], Пересада А.А., Майорова Т.В. [6], Плакін В.П. [7], Синки Дж. Ф. [8], Чуб П.М. [9] тощо. В названих працях українські та зарубіжні вчені дослідили сутність, механізми та моделі оцінки ефективності банківської діяльності, зокрема банківського кредитування й інвестування, їх взаємозв'язок з реальною економікою. Вони обґрунтували наукові підходи до оптимізації ресурсної бази банків і їх кредитно-інвестиційної діяльності. Однак у зазначених роботах відсутні розробки щодо оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу. Крім того, така оцінка дуже важлива для банків в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища, економічної не-

стабільності, фінансово-економічної кризи, яка поки ще негативно впливає на стан самих банків і реального сектора економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банків базується на необхідності визначення наукової послідовності здійснення такої оцінки, виходячи із змісту кожної економічної складової, що формує кредитно-інвестиційний потенціал. Отже, мета статті полягає в науковому обґрунтуванні методичних положень щодо оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу окремого банку та банківської системи взагалі.

Реалізація поставленої мети пов'язана з необхідністю наукового осмислення й обґрунтуванні основних положень щодо оцінки рівня кожної окремої економічної складової такого виду потенціалу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кредитно-інвестиційний потенціал банків виникає як об'єктивне економічне явище внаслідок необхідності забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності, здійснення кредитування й інвестування банками економіки, втручання банків у процесі своєї діяльності в різні сфери соціально-економічної системи держави. Забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності банків вимагало від них формувати й ефективно використовувати на практиці свій кредитно-інвестиційний потенціал.

Формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу банків слід розглядати як закономірність, що зумовлена розвитком: а) соціально-економічної системи держави; б) суб'єктів підприємства реального і фінансового секторів економіки; в) домогосподарств; г) банків як фінансових інститутів; д) банківської системи країни, яка об'єднує всіх економічних суб'єктів.

Кредитно-інвестиційний потенціал банку — це комплексна характеристика рівня кредитно-інвестиційних можливостей банку здійснювати рух грошових (фінансових) потоків у процесі кредитування й інвестування суб'єктів соціально-економічної системи, забезпечуючи інтереси власників, кредиторів і держави за рахунок наявного власного капіталу, оптимальної ресурсної бази, кадрів керівників і персоналу, їх професійних здібностей, технічного й інформаційного забезпечення, сформованої розрахунково-платіжної системи, інноваційних технологій при взаємозв'язку з іншими видами потенціалів банку.

Кредитно-інвестиційний потенціал є характеристикою як внутрішніх, так і зовнішніх можливостей банку щодо забезпечення руху кредитних та інвестиційних грошових (фінансових) потоків, виконання по-

ставлених завдань щодо кредитування й інвестування економіки, і на цій основі формування доходів і прибутків. Величина кредитно-інвестиційного потенціалу банку залежить як від загального обсягу всіх видів банківських ресурсів, їх оптимального співвідношення, так і від здатності керівництва та персоналу банку використовувати ці економічні ресурси для здійснення кредитно-інвестиційної діяльності, задоволення інтересів банку, його клієнтів, кредиторів, власників, економіки в цілому.

Формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу банку забезпечується дією відповідних економічних складових, а саме: а) фінансовим потенціалом (сумою власного капіталу, доходів банку та зовнішніх ресурсів); б) кадровим потенціалом (професійними можливостями керівництва та персоналу банку); в) технічним та інформаційним потенціалом (технічними засобами та інформаційними ресурсами); г) розрахунково-платіжним потенціалом (розрахунково-платіжними засобами та ресурсами); д) інноваційним потенціалом (здатністю банку до впровадження нових видів кредитно-інвестиційних продуктів); е) організаційно-управлінським потенціалом (здатністю керівництва банку до ефективного організації та управління кредитно-інвестиційною діяльністю).

Загальний рівень кредитно-інвестиційного потенціалу залежить від рівня його економічних складових. Звідси випливає, що зростання рівня кожної економічної складової забезпечує поступове збільшення загального рівня кредитно-інвестиційного потенціалу. Однак слід розуміти, що кожна з визначених економічних складових впливає не однаково на рівень кредитно-інвестиційного потенціалу, а тому це необхідно урахувати при оцінці рівня як окремих економічних складових, так і всього кредитно-інвестиційного потенціалу банку.

Найбільший вплив на рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку забезпечують фінансовий і кадровий потенціали. Найменший вплив — інноваційний потенціал. Отже, при здійсненні оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу необхідно ранжувати економічні складові за такою послідовністю: 1) високий вплив — фінансовий і кадровий потенціали (забезпечують від 40 до 75% формування кредитно-інвестиційного потенціалу); 2) середній вплив — організаційно-управлінський, технічний та інформаційний потенціал (забезпечує від 10 до 25% формування кредитно-інвестиційного потенціалу); 3) малий вплив — розрахунково-платіжний та інноваційний потенціал (забезпечує від 1 до 10% формування кредитно-інвестиційного потенціалу).

Теоретично можливо вважати, що для кожного банку його загальний

рівень кредитно-інвестиційного потенціалу буде дорівнювати 100%. Але різниця між рівнем кредитно-інвестиційного потенціалу навіть двох банків, які мають практично однакову суму власного капіталу чи суму активів, буде помітною. Ця різниця якраз забезпечується різним рівнем економічних складових, що формують кредитно-інвестиційний потенціал. Звідси, неможливо визначити рівень кредитно-інвестиційного потенціалу окремого банку без урахування того, що всі банки, які входять до національної банківської системи, пов'язані між собою. При оцінці рівня кредитно-інвестиційного потенціалу необхідно виходити із загального положення, що будь-який потенціал окремого банку визначається сукупністю загальних вимог і нормативів, які зумовлені: а) розвитком світової і національної економіки; б) державою та національним регулятором банків — НБУ; в) конкуренцією між банками; г) стратегією та конкретними діями власників банків; д) взаємодією з клієнтами. Отже, оцінити рівень кредитно-інвестиційного потенціалу можливо, якщо розглядати окремих банків як складову банківської системи. В цьому випадку потенціал кожного банку є частиною загального кредитно-інвестиційного потенціалу всієї банківської системи.

При визначенні рівня кредитно-інвестиційного потенціалу можливо запропонувати два методичних підходи.

Перший методичний підхід полягає в тому, що загальний рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку визначається як сума індивідуальних індексів, які розраховуються на основі потенційних можливостей кожної економічної складової окремого банку. Це дає змогу: а) визначити рівень кредитно-інвестиційного потенціалу будь-якого банку; б) об'єктивно оцінювати кредитно-інвестиційні потенціали різних банків та порівнювати їх між собою; в) здійснювати розрахунки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу всієї банківської системи та визначити тенденції в зміні рівня такого потенціалу.

Реалізація першого підходу передбачає наступну послідовність дій:

1) встановлюється банк, для якого буде розраховуватись рівень кредитно-інвестиційного потенціалу;

2) визначаються основні складові, що впливають на формування кредитно-інвестиційного потенціалу, та економічні ресурси, які притаманні відповідним складовим;

3) визначається загальна нормативна сума економічних ресурсів, яку повинен мати будь-який банк у складі національної банківської системи;

4) здійснюється оцінка впливу кожної економічної складової на рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку;

5) розраховується загальний рі-

вень кредитно-інвестиційного потенціалу банку за кілька періодів;

6) оцінюються зміни щодо рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку та визначаються його перспективи;

7) здійснюється порівняльна оцінка кредитно-інвестиційного потенціалу окремого банку з нормативом, розрахованим для всієї банківської системи на відповідному етапі її розвитку або параметрами банку-лідера.

За цим методичним підходом рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банків визначається за наступною формулою:

$$I_{кр.-ін.пот.} = k * \sum_{i=1}^t I_i \quad (1),$$

де $I_{кр.-ін.пот.}$ — загальний рівень кредитно-інвестиційного потенціалу (визначається у частках одиниці або у відсотках; показник не перевищує 1 чи 100%);

I_i — індивідуальні індекси (показники) оцінки рівня кожної економічної складової, що забезпечує формування кредитно-інвестиційного потенціалу (визначається часткою одиниці або у відсотках);

t — кількість економічних складових, що формують кредитно-інвестиційний потенціал банку;

i — порядковий номер економічної складової, що формує кредитно-інвестиційний потенціал;

k — коефіцієнт, що визначає рівень помилки при розрахунку індивідуальних індексів рівня кредитно-інвестиційного потенціалу (рівень помилки пропонуємо встановити у 10%. Отже, $k = 0,9$ (рівень потенціалу вище норми), $k = 1$ (рівень потенціалу у нормі), $k = 1,1$ (рівень потенціалу нижче норми)).

Індивідуальні індекси (I_i) оцінки рівня кожної економічної складової розраховуються за формулою:

$$I_i = \frac{EP_i}{ЗНСЕР_{\phi}} \quad (2),$$

де EP_i — економічні ресурси i -ї складової, що формує кредитно-інвестиційний потенціал окремого банку (грошових одиниць);

$ЗНСЕР_{\phi}$ — загальна нормативна сума економічних ресурсів банку (грошових одиниць). Розраховується на основі нормативних економічних показників, що відображають загальні потенційні вимоги до будь-якого банку в складі банківської системи або на основі показників економічного розвитку банку-лідера.

Рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи пропонуємо визначати за формулою:

$$I_{кр.-ін.пот.б.с.} = \frac{\sum_{j=1}^m I_{кр.-ін.пот.j}}{m} \quad (3),$$

де $I_{кр.-ін.пот.б.с.}$ — рівень кредитно-

інвестиційного потенціалу банківської системи (вимірюється у частках одиниці або у відсотках);

$I_{кр.-ін.пот. j}$ — рівень кредитно-інвестиційного потенціалу j -го банку (вимірюється у частках одиниці або у відсотках);

m — кількість банків, що складають банківську систему;

j — порядковий номер банку в банківській системі.

Перший методичний підхід дає змогу, перш за все, кількісно оцінити рівень кредитно-інвестиційного потенціалу, використати його для практичного застосування при оцінці стратегії і тактики розвитку банку.

Другий методичний підхід базується на використанні експертної оцінки, за рахунок якої встановлюється рівень кредитно-інвестиційного потенціалу. Суть цього підходу полягає в тому, що експертам пропонується на основі показників розвитку банку визначити частку кожної економічної складової при формуванні кредитно-інвестиційного потенціалу банку, а потім оцінити загальний рівень кредитно-інвестиційного потенціалу як сумарну величину всіх оцінок за кожною складовою. Для одержання більш точного показника рівня кредитно-інвестиційного потенціалу необхідно: а) залучити достатню кількість (не менш 20 чоловік) висококваліфікованих експертів з банківської справи (це можуть бути або науковці, або керівники банків, або експерти-аналітики банківського ринку); б) забезпечити їх необхідною інформацією щодо стану та перспектив розвитку банку, в якому оцінюється кредитно-інвестиційний потенціал; в) узагальнити результати індивідуальної оцінки кожного експерта; г) визначити кінцевий результат експертної оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу.

Реалізація другого підходу передбачає наступну послідовність дій:

- 1) визначається банк, для якого буде встановлюватись рівень кредитно-інвестиційного потенціалу;
- 2) формується експертна група для оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку;
- 3) готується інформація для експертів про стан банку і його економічних ресурсів, яка необхідна для об'єктивної оцінки кредитно-інвестиційного потенціалу. Наводяться нормативні вимоги до економічного розвитку будь-якого банку національної банківської системи та доводиться інформація про стан банка-лідера;

- 4) здійснюється експертна оцінка за кожною економічною складовою на рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку;

- 5) здійснюється експертна оцінка загального рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку за кілька періодів;

- 6) визначається загальний рівень кредитно-інвестиційного потенціалу на основі оцінки кожного експерта;

- 7) оцінюються зміни щодо рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку та визначають його перспективи;

- 8) здійснюється порівняльна оцінка кредитно-інвестиційного потенціалу з нормативом або банком-лідером для відповідного періоду розвитку банківської системи.

Отже, другий підхід до оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу має як свої труднощі при виконанні, так і деякі переваги — можливість використати високий професіоналізм окремих експертів, які можуть достатньо точно визначити рівень потенціалу того чи іншого банку. Цей методичний підхід, перш за все, дає змогу здійснити якісну оцінку кредитно-інвестиційного потенціалу і доповнити перший методичний підхід.

Звідси для більш повної оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу необхідно використовувати як перший, так і другий методичні підходи.

Таким чином, вважаємо, що: а) рівень кредитно-інвестиційного потенціалу будь-якого банку слід визначати у частках одиниці або відсотках, що дасть можливість порівняти кредитно-інвестиційні потенціали різних банків; б) оцінку рівня кредитно-інвестиційного потенціалу можливо дати або шляхом розрахунку відповідних оціночних індексів, або шляхом експертної оцінки; в) загальна оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу буде складати суму індивідуальних оцінок окремих його економічних складових; г) загальна сума часток або відсотків, що складає рівень кредитно-інвестиційного потенціалу, не може перевищувати 1 або 100%; д) рівень кредитно-інвестиційного потенціалу і фактичний рівень кредитно-інвестиційної діяльності відрізняється на величину, яка визначає частку не використаного потенціалу. Тобто, якщо рівень кредитно-інвестиційного потенціалу складає 100%, а рівень фактичного його використання 85%, то різниця складає 15%.

Оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку має велике значення при розробці стратегії та тактики розвитку банку, визначенні напрямів ефективної діяльності, оптимізації формування і використання ресурсної бази, доборі кадрів, розвиток регіональної банківської мережі.

ВИСНОВКИ

Виходячи з проведеного дослідження, необхідно сформулювати наступні висновки.

По-перше, кредитно-інвестиційний потенціал є комплексною характеристикою розвитку банку, яка дає змогу забезпечити оптимальний рух кредитно-інвестиційних ресурсів, кредитування й інвестування економічних суб'єктів з метою одержання відповідного рівня доходів і прибутків.

По-друге, рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банку залежить від впливу економічних складових, які формують цей потенціал, а також от можливості якісної оцінки впливу кожної складової.

По-третє, оцінка рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку може бути здійснена на основі двох методичних підходів. Перший підхід передбачає використання розрахункових індивідуальних індексів, а другий підхід — оцінку висококваліфікованих експертів.

По-четверте, використання кожного із двох методичних підходів має як позитивні, так і негативні моменти. Однак, незважаючи на переваги чи недоліки, кожний із запропонованих методичних підходів дає можливість кількісно і якісно оцінити рівень кредитно-інвестиційного потенціалу банків.

По-п'яте, перспективи подальших досліджень щодо оцінки рівня кредитно-інвестиційного потенціалу банку пов'язані з можливостями урахування регіональних мереж і особливостей банківської діяльності.

Література:

1. Амелин И.Э. Новый подход к планированию развития банка / И.Э. Амелин, В.А. Царьков // Банки и технологии. — 2002. — № 1. — С. 42—49.
2. Роуз Питер С. Банковский менеджмент / С. Питер Роуз: пер. с англ. со 2-го изд. — М.: Дело, 1997. — 768 с.
3. Костырко Л.А., Пащенко Т.В., Агеев М.М. Управление ресурсной базой коммерческого банка / Л.А. Костырко, Т.В. Пащенко, М.М. Агеев. — Луганск: ВУГУ, 1999. — 222 с.
4. Заруба О. Ресурсне забезпечення банку: розробка моделі / О. Заруба // Вісник НБУ. — 1998. — № 8. — С. 35—37.
5. Кедров В.И. О стратегических ориентирах кредитной деятельности коммерческих банков / В.И. Кедров, В.В. Митрохин // Деньги и кредит. — 2004. — № 11. — С. 51—55.
6. Пересада А.А. Управление банківськими інвестиціями: монографія / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. — К.: КНЕУ, 2005. — 388 с.
7. Плакин В.П. Условия и перспективы кредитно-инвестиционной деятельности российских банков / В.П. Плакин. — М.: Аналитический центр фи-нансовой информации, 1998. — 160 с.
8. Синки Дж. Ф. Управление финансами в коммерческих банках / Дж. Ф. Синки: пер. с англ. — 4-е изд. перераб. — М.: Catalax, 1994. — 820 с.
9. Чуб П.М. Проблеми управління кредитними портфелями комерційних банків України / П.М. Чуб // Стратегія економічного розвитку України: науковий зб. Вип. 5. — К.: КНЕУ, 2001. — 334 с.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2010 р.